

Innhold

- Gjennomføringsforbud frå dag éin
Side 2
- Bensin dyrest på tirsdager
Side 3
- Har ikke funnet ulovlig samarbeid om bensinpriser
Side 4
- Ønsker mer effektive returoordninger
Side 5
- Tolker endra samarbeidsavtale
Side 5
- Private søksmål for sunnere konkurranse
Side 6
- Boksalet aukar og bøkene er billegare
Side 8
- Skal vurdere lovligheten av gratis læremidler på nettet
Side 8
- Styrker kontakten med ESA
Side 9
- Nordisk møte i Helsingør
Side 9
- Historisk tilbakeblikk: Fra regulering til konkurranse
Side 10
- Konkurransekommissær Kroes på besøk i Bergen
Side 11
- Ny juridisk direktør
Side 11

Ønsker fleire varslarar

– Vi treng hjelp frå nokon på innsida, seier etterforsningsleiar Hege Haugsvær i Konkurransetilsynet. Tilsynet har foreslått lovendringar som sikrar anonymiteten til varslarar og tipsarar.

Prissamarbeid, anbodssamarbeid og marknadssamdeling er svært skadeleg for samfunnet. Men denne kriminaliteten er vanskeleg å avsløre.

– Eg er sikker på at det finst fleire kartell en det vi klarar å avdekkje. Derfor treng vi tips frå bedriftsleiarar og tilsette i verksemdene, frå kundar og leverandørar – og frå dei som sjølve er innblanda i kartellverksemd, seier Haugsvær.

Kan sleppe gebyr

Eit selskap som deltek i ulovleg samarbeid, kan bli fritatt for lovbrotsgebyr dersom det avslørar kartellet overfor Konkurransetilsynet. Også andre selskap som er med i kartellet kan få redu-

serte gebyr ved å samarbeide med tilsynet under etterforskinga.

I juli kom Konkurransetilsynet med forslag til lovendringar som utvidar nedslagsfeltet til dette lempingsprogrammet og sikrar anonymiteten til varslarar og tipsarar.

– Lempingsprogrammet er eit av våre viktigaste våpen mot alvorleg konkurransekriminalitet. Den første som melder frå, får ein stor fordel framfor dei andre deltakarane, og dette medverkar til ustabilitet i kartella, forklarar etterforsningsleiararen.

I mange land, mellom anna EU-landene og USA, har dei aller fleste store og

Hege Haugsvær (foto: Marit Hommedal)

skadelege kartella dei siste åra blitt avslørt takket vere velfungerande lempingsprogram.

Foreslår utviding

Ein veikskap ved dagens lempingsprogram i Norge er at det ikkje omfattar personstraff. Formelt sett kan enkelt-personar straffast for medverknad til kartellverksemd sjølv om selskapet dei er tilsett i blir fritatt for lovbrotsgebyr. Sjølv om slik straffeforfølgning er svært lite sannsynleg, foreslår Konkurransetilsynet å utvide lempings-

programmet slik at det gjer ein formell tryggleik for dei som vurderar å søkje lemping.

Fomyings- og administrasjonsdepartementet arbeidar vidare med forslaget med sikte på å leggje fram eit lovforslag for Stortinget så snart som mogeleg.

– Lovendringane vil bli ein del av ein større tiltakspakke for å styrkje handhevinga av konkurranselova, seier fomyingsminister Heidi Grande Røys.

■ Gjennomføringsforbod frå dag éin

Fusjonar og oppkjøp som er meldepliktige etter konkurranselova, kan ikkje gjennomførast før Konkurransetilsynet har fått melding og har handsama saka. Partane i ei føretakssamanslutning kan sjølve avgjere når dei vil sende meldinga til Konkurransetilsynet.

Dette er blant endringane i konkurranselova som tredde i kraft 1. juli 2008. Det er òg endra reglar for kva opplysningar som skal meldast til Konkurransetilsynet i samband med fusjonar og oppkjøp.

Ingen frist for melding

Tidlegare måtte ein gje melding om ei føretakssamanslutning seinast når endeleg avtale var inngått eller kontroll var overtatt. Frå 1. juli er det derimot opp til partane sjølv å bestemme når dei vil gje slik melding, så lenge dei ikkje byrjar å gjennomføre føretakssamanslutninga.

Les meir om lovendringa på www.konkurransetilsynet.no

► redaksjon

Nr. 3/2008

KonkurransNytt utgis av Konkurransetilsynet. Abonnement er gratis.

Ansvarlig redaktør:
Astrid Tomassen

Redaktør:
Andreas Kjeldsberg Pihl

Redaksjon:
Ronny Turøy

Redaksjonen ble avsluttet
10. september 2008

Abonnement kan bestilles hos
Konkurransetilsynet
Postboks 439 Sentrum
5805 BERGEN

Telefon: 55 59 75 00
Telefaks: 55 59 75 99

post@konkurransetilsynet.no
www.konkurransetilsynet.no

■ Bensin dyrest på tirsdager – i Australia

Under sitt foredrag 20. august poengterte professor David Round likheten mellom de sykliske prisene på drivstoff i Norge og Australia. Heller ikke i Australia er det avdekket ulovlig prissamarbeid i dette markedet.

David Round er direktør for Centre for Regulation & Market Analysis ved University of South Australia, og sto for høstens første konkurranseøkonomiske foredrag i regi av Konkurransetilsynet. Tittelen på foredraget var «Current issues in Australian antitrust enforcement», og et av temaene var altså bensinpriser.

I et forsøk på å øke forbrukernes bevissthet og stimulere til handel hos billigste bensinstasjon, ønsker australske myndigheter å opprette et nasjonalt «Fuel Watch»-program der stasjonene må publisere priser som skal være bindende i 24 timer.

– Fra et konkurranserettslig perspektiv er det dermed lagt til rette for et stilltende prissamarbeid og liten fleksibilitet til å sette pris etter etterspørsel. De store avstandene også innen urbane strøk gjør at bilister likevel ikke kjører flere kilometer for å spare to cent, mener Round.

Professor Round diskuterte også kriminaliseringen av prissamarbeid, oligopollet i dagligvaremarkedet, og generelle betraktninger om Australian Competition and Consumer Commission (ACCC).

Hele foredraget er lagt ut på www.konkurransetilsynet.no

David Round

Kommende seminarer

Konkurranseøkonomisk forum byr på flere spennende nasjonale og internasjonale foredragsholdere utover høsten.

Tirsdag 7. oktober kl. 14–15:
«Er det bedre med norske enn med utenlandske fusjoner?»
Professor Kjell Erik Lommerud
– Universitetet i Bergen

Lommerud spør om det er et bedre politisk klima for innenlandske fusjoner der man skaper nasjonale "champions" enn en fusjon som involverer selskaper fra forskjellige land.

Onsdag 12. november kl. 14–15:
«Exclusive Quality – Why Exclusive Distribution may benefit the TV-viewers»
Professor Johan Stennek – Institutet för Näringslivsforskning

Stennek diskuterer i hvilken grad eksklusive distribusjonsavtaler for TV-kanaler eller programmer som for eksempel sportsrettigheter er til fordel eller til ulempe for TV-seere.

Møtene holdes i Konkurransetilsynets lokaler i Telegrafbygningen i Bergen, og deltagelse er gratis.
Se www.konkurransetilsynet.no for oppdatert program.

■ På jakt etter gode søkere

Konkurransetilsynet vil være aktivt til stede på flere studiesteder i høst. Et besøk på informasjonsstanden gir svar på ulike spørsmål om arbeidshverdagen og karrieremulighetene i Konkurransetilsynet.

– Konkurransetilsynet tilbyr en unik mulighet til å jobbe med profesjonsrelevante oppgaver. Vi har behov for

økonomer og jurister med god forståelse av problemstillinger på tvers av fagområdene, sier avdelingsdirektør Jostein Skaar.

Hør mer om Konkurransetilsynet på disse stedene:

Norges Handelshøyskole - Bedriftspresentasjon 24. september

Universitetet i Bergen - Juridisk fakultet 26. september.

Karrieredagen i Bergen - Grieghallen 1. oktober

Norges Handelshøyskole – Karrieredagen 2. oktober

Universitetet i Oslo – 9. oktober

■ Har ikke funnet ulovlig samarbeid om bensinpriser

(Foto: Klaus Junker / ScanStockPhoto)

Konkurransetilsynet har ikke funnet indikasjoner på at det ukentlige prismønsteret i drivstoffmarkedet skyldes et ulovlig samarbeid mellom oljeselskapene eller mellom forhandlere.

Tilsynet har gjort grundige undersøkelser blant aktørene i markedet. Blant annet er det innhentet detaljerte opplysninger fra de fire store oljeselskapene og gjennomført aksjoner hos enkeltforhandlere.

Det innsamlede materialet viser at aktørene på selvstendig grunnlag tilpasser seg konkurransesituasjonen i markedet, og at det ukentlige prismønsteret gjenspeiler dette. Slik ensidig opptreden i markedet rammes ikke av konkurranselovens forbud mot horisontalt prissamarbeid.

Det observeres at det generelt er relativt sterk lokal konkurranse mellom bensinforhandlere utover i uken og helgen der flere ulike aktører er representert. Konkurransetilsynet har vurdert det slik at ukemønsteret kan virke skjerpene på konkurransen, og komme forbrukerne til gode. Årsaken til dette er at prisbevisste kunder lettere kan forutberegne når en kan fylle rimelig drivstoff, og flytte sin etterspørsel til dager med lavere priser.

■ Drivstoffmarkedet i andre land

Flere nasjonale konkurransetilsyn har undersøkt markedet for drivstoff denne våren og sommeren – med ulike konklusjoner.

Østerrikske konkurransemyndigheter konkluderte i juni med at to selskaper har drevet ulovlig prissamarbeid ved å utsette en prisreduksjon med to dager sett i forhold til prisnedsettelsen på råoljen importert fra Nederland.

Både Portugal og Italia har satt i gang undersøkelser for å kartlegge konkurransen i sine respektive nasjonale markeder. Det portugisiske konkurransetilsynet fant i juli ingen bevis for kartellvirksomhet eller utilbørlig utnyttelse av dominere stilling, men kommenterer at det er både etableringshindre for nye aktører og begrenset adgang til losse- og oppbevaringsfasiliteter i landet.

En rapport fra New Zealand som skulle vurdere konkurranseforholdene i det nasjonale drivstoffmarkedet, konkluderte i august med at prisøkningene skyldes økningen i global markedspris på råolje og at det nasjonale markedet er fundamentalt konkurransepreget.

Kilder: Global Competition Review/ Nasjonale konkurransetilsyn

■ Veiledning om anbuds- og prosjektsamarbeid

Konkurransetilsynet har utarbeidet en generell veiledning om anbudssamarbeid og prosjektsamarbeid. Veiledningen gir uttrykk for hvordan tilsynet vil vurdere saker om denne typen samarbeid etter konkurranseloven.

Ved innkjøp og annen anskaffelse kan det være aktuelt for leverandører å samarbeide om å inngi tilbud og anbud på ulike måter. Et slikt samarbeid kan resultere i rene anbudskarteller hvor deltakerne i det skjulte samarbeider om å fordele anbud eller fastsette priser. Selv et åpent samarbeid kan bidra til å svekke konkurransen.

På den annen side kan samarbeid om tilbud og anbud gi samfunnsøkonomiske fordeler, for eksempel ved et åpent prosjektsamarbeid mellom foretak som ellers ikke kunne inngitt tilbud eller anbud på det aktuelle prosjektet.

Konkurransetilsynet har tidligere gitt veiledning om anbudssamarbeid i enkeltsaker. Flere bransjer har imidlertid uttrykt usikkerhet om hvordan samarbeidsformene skal bedømmes etter konkurranseloven av 2004 og opphevelsen av det lovfestede unntaket for prosjektsamarbeid.

Dette er bakgrunnen for at tilsynet nå har utarbeidet en generell veiledning. Veiledningen er ikke rettslig bindende, og Konkurransetilsynet presiserer at det er opp til foretakene selv å vurdere lovligheten av egen praksis i det enkelte tilfelle.

Veiledningen er lagt ut på www.konkurransetilsynet.no

■ Ønsker mer effektive returordninger

Viktige miljømessige og samfunnsøkonomiske gevinster går tapt som følge av dagens organisering av retur-systemer. Konkurransetilsynet har derfor bedt Statens forurensningstilsyn om å vurdere endringer i regelverket for å styrke konkurransen.

I løpet av de siste årene har tilsynet mottatt flere klager på atferden til aktører som administrerer retursystemer. Klagen gjelder blant annet retursystemer for elektronisk og elektrisk avfall og kasserte kjøretøy.

Demper konkurransen

Etter tilsynets vurdering inneholder dagens organisering av retursystemer elementer som virker dempende på konkurransen. Resultatet er at det miljøpolitiske tiltaket med å legge til rette for slike retursystemer ikke virker så effektivt som ønskelig og at viktige miljømessige og samfunnsøkonomiske gevinster går tapt.

Virksom konkurranse vil bidra til at systemene drives av de mest konkurransedyktige aktørene, skape insentiver til å drive effektivt og gi grunnlag for at det kan utvikles mer miljøvennlige løsninger i avfallshåndteringen. Dermed vil en i høyere grad kunne realisere de miljømessige gevinstene som er hovedmålsettingen bak returordningene.

Ber om tiltak

Konkurransetilsynet har derfor anmodet Statens Forurensningstilsyn (SFT) om å vurdere tiltak for å styrke konkurransen mellom retursystemer og mellom deres underleverandører gjennom å foreta endringer i det eksisterende regelverket. SFT har fått frist til 1. oktober 2008 med å redegjøre for hvordan de konkurransemessige hensyn skal ivaretas.

Varsler inngrep

Konkurransetilsynet har i tillegg varslet returselskapet Rentpack AS om at tilsynet vurderer å fatte vedtak om pålegg om opphør i en sak som gjelder selskapets gebyrpraksis. Rentpack administrerer utleie av gjenbruksemballasje til brus og vann.

Påpekningen til SFT og andre dokumenter i saken kan leses på www.konkurransetilsynet.no.

(Foto: Knud Nielsen / ScanStockPhoto)

notis

Svensk oppkjøp i lås

Det svenske Konkurrentverket vil stoppe Assa Abloys oppkjøp av låsgrossisten Copiax. Assa Abloy er en dominerende produsent av låser og beslag, og har i tillegg virksomhet på grossistmarkedet. Om oppkjøpet gjennomføres vil Assa Abloy få monopol på grossistmarkedet for salg av låser og beslag til låssmeder.

I tråd med den svenske konkurranse-loven har Konkurrentverket brakt saken inn for Stockholms tingrett for å få et forbud mot oppkjøpet.

notis

Svenske bilforhandlere kartelldømt

Åtte Volvo- og Renaultforhandlere i Sør-Sverige er dømt for ulovlig prissamarbeid og markedsdeling.

– Dommen innebærer en kraftfull markering av at samarbeid om priser og deling av markeder mellom forhandlere ikke er tillatt, selv om de selger samme merke, sier konstituert generaldirektør Jan-Erik Ljusberg i det svenske Konkurrentverket.

En e-post på avveie var utgangspunktet for Konkurrentverkets etterforskning, som også omfattet bevissikring hos de involverte selskapene. Bilforhandlerne ble først frikjent i tingretten, men etter en anke til Marknadsdomstolen fikk Konkurrentverket medhold.

De dømte bilforhandlerne må nå betale over 21 millioner svenske kroner i bøter.

Private søksmål for sunnere konkurranse

Konkurransetilsynet ønsker flere private erstatningssøksmål rettet mot selskaper som deltar i karteller eller misbruker en dominerende posisjon. Slik privat håndheving av konkurranse-loven vil bidra til sunnere konkurranse, og lovverket har virkemidler for å gjøre det lettere å reise slike søksmål, skriver Jonn Ola Sørensen.

Jonn Ola Sørensen

Kunder og konkurrenter som har lidt tap som følge av kartellvirksomhet eller fordi et dominerende selskap har misbrukt sin stilling ved å begrense konkurransen, kan kreve dette tapet erstattet. Konkurransetilsynet ønsker at selskaper på denne måten selv skal håndheve konkurranse-loven overfor hverandre. Dette bør bli et viktigere supplement til den håndheving Konkurransetilsynet utøver enn i dag.

Erstatningssøksmål er ikke bare til fordel for de som kan få sitt tap kompensert, men også for næringslivet og forbrukerne generelt. Privat håndheving av brudd på konkurranse-loven virker preventivt, slik at selskapene i større grad vil skjerpe seg for ikke å gjøre liknende overtredelser i fremtiden. Samtidig vil slike private søksmål kunne bidra til å skape en bedre kultur for konkurranse blant markedsaktørene. Bedre konkurranse vil igjen føre til lavere priser, bedre utvalg og bedre kvalitet.

Konkurransetilsynet kan bidra til erstatningskrav og private søksmål på ulike måter. Det er gjerne vanskelig å bevise ulovlig prissamarbeid, anbudssamarbeid eller andre former for kartellvirksomhet. Slik økonomisk kriminalitet foregår i det skjulte, og det nedfelles sjelden noen skriftlig avtale eller lignende om slikt samarbeid. Også misbruk av dominerende stilling, f.eks. i form av ulovlige rabatt- eller eksklusivitetsavtaler, kan være vanskelig å bevise, ettersom selskapene gjerne vil forsøke å kamuflere slik atferd. Konkurransetilsynet er gitt sterke virkemidler for å kunne undersøke om det finnes bevis for slike ulovligheter. Ved tips til Konkurransetilsynet, kan tilsynet foreta bevissikring (rassia), og Konkurransetilsynet kan også kreve at enhver fremlegger opplysninger eller beviser når det foreligger mistanke om ulovlig kartell eller misbruk av dominerende stilling.

Dersom opplysninger og bevis som Konkurransetilsynet finner frem til i

sin etterforskning fører til at Konkurransetilsynet treffer vedtak om overtredelsesgebyr eller anmelder forholdet til politiet, kan dette også følges ved såkalt "follow-on" erstatningssøksmål fra konkurrenter eller kunder.

Og, selv om Konkurransetilsynet ikke skulle treffe vedtak i en slik sak, kan foretak som vurderer å reise søksmål like fullt kreve innsyn i de opplysningene og bevis som Konkurransetilsynet har funnet frem til. Nettopp for å gi kunder og konkurrenter bedre muligheter for å vurdere og eventuelt ta ut private erstatningssøksmål i konkurransaker, bestemmer konkurranse-loven at det i slike saker også kan gis innsyn i forretningshemmeligheter så sant det ikke vil virke urimelig. På dette grunnlag har tilsynet bl.a. gitt innsyn til Norwegian i forbindelse med søksmålet mot SAS om erstatning for uberettiget ervervelse og utnyttelse av forretningshemmeligheter om Norwegian. I denne saken ble SAS av tingretten 19. mai i år dømt til å betale erstatning på 132 millioner kroner til Norwegian. Denne dommen er nå påanket av både SAS og Norwegian.

I ny tvistelov, som trådte i kraft 1. januar i år, er det gitt nye regler om gruppesøksmål, som særlig er en aktuell søksmålsform i saker om ulovlige karteller. I slike tilfeller vil ofte forbrukere eller andre kunder hver for seg ha lidt et mindre tap, som gjør at den enkelte kunde eller forbruker ikke alene vil gå til sak mot kartelldeltakerne. Dersom flere slike kunder kan gå sammen om å fremme sine krav ved gruppesøksmål, er dette mer interessant, og den muligheten foreligger altså nå. Det er til og med mulighet for å ta ut gruppesøksmål om slikt tap på vegne av en uregistrert gruppe av erstatningsberettigede, noe som særlig kan være aktuelt i

saker om brudd på konkurranseloven. Slikt søksmål kan reises av en enkelt kunde, av en interesseorganisasjon eller av offentlige organer med oppgave å fremme særskilte interesser. Kunder som ikke vil være med på et slikt søksmål, må i så fall aktivt melde seg ut av søksmålet.

Europakommisjonen er også opptatt av å stimulere til private søksmål i saker om antitrust for å fremme konkurran-

sen i Europa og således velferden i EU. Europakommisjonen har nylig kommet med en såkalt hvitbok om erstatnings-søksmål ved overtredelse av EFs kartell- og monopolregler. Her er det frem-satt forslag om konkrete tiltak som bør settes i verk for å fremme erstatnings-søksmål i konkurransesaker på nasjo-nalt nivå. Et viktig punkt som kommi-sjonen her tar opp, er at det kan være vanskelig å fastsette det konkrete tapet som kan kreves erstattet ved brudd på

konkurransereglene. Det er således positivt at kommisjonen i hvitboken nå varsler at de har til hensikt å utar-beide retningslinjer om utmålingen i slike saker.

Jonn Ola Sørensen har for tiden permisjon fra stillingen som juridisk direktør i Konkurransetilsynet. Innlegget sto på trykk i Dagens Næringsliv 14. juli.

■ Tolkar endra samarbeidsavtale

Etter at ein konkurrent sende klage til Konkurransetilsynet, gjorde Noricomgruppen endringar i selskapsavtala.

Noricomgruppen leverer språktenester som tolking, omsetjing og språkopp-læring til både næringsliv og offentlig forvaltning over heile landet. Grappa er organisert som eit selskap med delt ansvar, og kvar andelshavar driv ei eiga sjølvstendig verksemd.

Tolketjenesten.no, eit konkurrerande selskap, meinte at samarbeidsavtala mellom andelshavarane var i strid med konkurranselova, og klaga grappa inn for Konkurransetilsynet.

Konkurransetilsynet vurderte at innhal-det i selskapsavtala kunne vere konkur-ranseskadeleg, og presenterte sine bekymringar for Noricomgruppen. Som ei følgje av dette har Noricomgruppen gjort endringar i avtalen. Endringane

gjeld prissetjing og deling av lokale marknader samt høvet til å starte konkur-rerande verksemd om ein trer ut av grappa.

Som ei følgje av desse endringane har Konkurransetilsynet avslutta si handsa-ming av saka.

notis

ESA på kontroll hos ekspressbusselskaper

EFTA's overvåkningsorgan (ESA) gjennomførte 18. juni en uanmeldt kontroll hos norske ekspressbusselskaper. Kontrollen ble utført med bistand fra Konkurransetilsynet, og formålet var å sikre eventuelle bevis for brudd på konkurransereglene i EØS-avtalen.

EØS-avtalens konkurranseregler innebærer blant annet at samarbeid som begrenser konkurransen og misbruk av dominerende stilling er forbudt.

notis

EF-domstolen opprettholder bot for medvirkning

Førsteinstansdomstolen har stadfestet Europakommisjonens bøtelegging av et sveitsisk konsultentselskap for medvirkning til kartellvirksomhet. Konsultentselskapet opererte ikke selv på markedet som var omfattet av kartellet, men fungerte som mellommann.

AC Treuhand fikk i desember 2003 en symbolsk bot på 1000 euro for å ha

medvirket til kartellet der kjemiprodu-sentene Akzo Nobel, Atofina, Peroxid Chimie, Laporte og Perorsa avtalte pri-ser og fordelte kunder mellom seg. Det var første gang Europakommisjonen bøtela et selskap som ikke selv var involvert i produksjon eller distribu-sjon av produktene som var omfattet av kartellvirksomheten.

At Førsteinstansdomstolen nå har valgt å opprettholde boten, regnes som en banebrytende avgjørelse.

■ Boksallet aukar og bøkene er billegare

Bøker har blitt billegare og salet av bøker har auka etter at den nye bokbransjeavtalen vart sett i verk 1. mai 2005. Det syner ei ny undersøking frå Konkurransetilsynet.

Frå 1. mai 2005 mista bokklubbane eineretten til å gje rabattar på ny norsk litteratur. Under den nye avtalen har alle salskanalar lov til å gje 12,5 prosent rabatt på skjønnlitteratur og sakprosa, og forhandlarane kan setje ned prisen tidlegare enn under den gamle avtalen.

Undersøkinga viser at forhandlarane dei siste to åra har nytta høvet til å gje rabatt både tidlegare og i større grad enn før. Prisreduksjonen har vært størst for sakprosa og skjønnlitteratur.

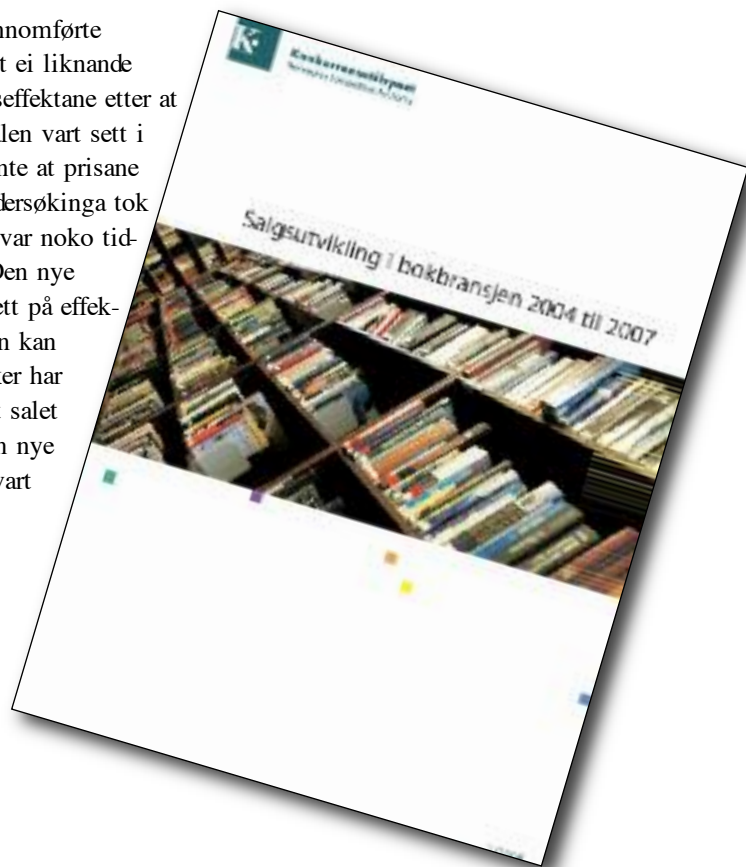
Totalt har boksallet gått opp med 30 prosent frå 2004 til 2007.

Undersøkinga viser også at talet på selde titlar har auka. I 2007 vart det seld 28 prosent fleire titlar enn i 2004 under gammal bransjeavtale.

For to år sidan gjennomførte Konkurransetilsynet ei liknande undersøking av salseffektane etter at den nye bransjeavtalen vart sett i verk. Tendensen synte at prisane gjekk ned, men undersøkinga tok atterhald om at det var noko tidleg å konkludere. Den nye undersøkinga har sett på effektane over tid, og ein kan difor slå fast at bøker har blitt billegare og at salet har auka etter at den nye bokbransjeavtalen vart sett i verk.

Den nye rapporten, «Salgsutvikling i bokbransjen

2004–2007», samt rapporten frå 2006, «Effekten av frie bokprisar», kan lastas ned eller bestillast på www.konkurransetilsynet.no

■ Skal vurdere lovligheten av gratis læremidler på nettet

Konkurransetilsynet skal vurdere om norske forlag misbruker en kollektivt dominerende stilling når de legger ut digitale læremidler gratis på Internett.

Forlaget Cyberbook har klaget konkurrentene Cappelen Damm, Gyldendal, Aschehoug, Det norske Samlaget og Forlaget Fag og Kultur inn for Konkurransetilsynet. Cyberbook har spesialisert seg på digitale læremidler til det norske skolemarkedet, og var ifølge klagen den største leverandøren av slike læremidler i 2007.

Bakgrunnen for klagen er at Cyberbook har opplevd en salgssvikt etter at de tradisjonelle forlagene begynte å legge

ut digitale læremidler gratis på Internett. Etter Cyberbooks oppfatning kan de gjøre dette fordi de tjener godt på de trykte lærebøkene, slik at de kan subsidiere gratis digitale læremidler. Dette kan føre til at Cyberbook og lignende virksomheter presses ut av markedet.

Cyberbook mener at de aktuelle forlagene har en kollektivt dominerende stilling i det norske læremiddelmarkedet, og at atferden deres innebærer en konkurranseskadelig underprising i strid med konkurranseloven.

Konkurransetilsynet avsto først anmodningen fra Cyberbook om å gripe inn mot de fem forlagene. Tilsynet fant det lite sannsynlig at forlagene har en kol-

lektivt dominerende stilling, og fant ikke å kunne prioritere ressurser til videre behandling av saken.

Denne avgjørelsen ble påklaget til Fornyings- og administrasjonsdepartementet, som vurderte saken annerledes. Med bakgrunn i de endringer som er skjedd i rammebetingelsene for bokmarkedet de senere årene, mener departementet det er viktig at Konkurransetilsynet setter av tilstrekkelige ressurser til å håndheve konkurransereglene på en måte som bidrar til at konkurransen fungerer effektivt. Departementet har derfor bedt Konkurransetilsynet foreta ytterligere undersøkelser i saken.

■ Styrker kontakten med ESA

1. og 2. september var ledere og avdelingsrådgivere fra Konkurransetilsynet på seminar hos EFTAs overvåkingsorgan (ESA) i Brussel.

– Et vellykket seminar, som har styrket Konkurransetilsynet som kompetansebedrift, sier internasjonal koordinator Nicholas Sayer.

Seminalet var spesielt tilrettelagt for Konkurransetilsynet og hadde flere formål. Ett viktig formål var å friske opp seksjonsledernes kunnskap om tilsynets forpliktelse til å samarbeide med ESA i saker etter artikkel 53 og 54 i EØS-avtalen. Et tilsvarende viktig tema var tilsynets forpliktelse til å anvende disse bestemmelsene på nasjonale saker der samhandelen med andre EØS-stater er påvirket. Derfor var det også satt av tid til en gjennomgang av samhandelskri-

teriet og felles oppgaveløsning med fokus på dette temaet.

Et annet viktig formål var å styrke den direkte kontakten mellom sentrale personer i tilsynet og de ansatte i ESA. Gjennom slik direkte kontakt vil saksbehandlingen og kommunikasjonen mellom ESA og Konkurransetilsynet bli klarere og mer effektiv.

Seminalet hadde avslutningsvis som mål å gi ny ledere og rådgivere en bedre oversikt over hvilke institusjoner som befinner seg i Brussel, og en basisinnsikt i EØS og EFTA-systemet. Av denne grunn var det satt av tid til et eget foredrag om dette fra konkurranseråd Geir Bekkevoold. Han ga også kursgruppen en rask guiding i Brussels EU-distrikt på transportetappen mellom ESA og den norske EU-delegasjonens lokaler.

– Seminalet har styrket grunnlaget for videre samarbeid mellom ESA og Konkurransetilsynet. Det har gitt nye-
tablerte ledere og rådgivere et nærmere forhold til det som skjer i Brussel, og det senker terskelen for kontakt med ESA og EUs sentrale organer i tilsynet, uttaler Sayer.

Kursdeltakerne fra Konkurransetilsynet ble vist rundt i Brussels EU-distrikt av konkurranseråd Geir Bekkevoold. Her foran Europaparlamentet.

■ Nordisk møte i Helsingør

Årets møte mellom dei nordiske konkurransestyresmaktene fann stad i Helsingør i Danmark 28. og 29. august.

Tolv deltakarar frå Konkurransetilsynet og tre frå Fornyings- og administrasjonsdepartementet møtte kollegaer frå Danmark, Finland, Færøyane, Grønland, Island og Sverige. Dei nordiske konkurransestyresmaktene samarbeider tett og samlast til eit slikt møte kvart år. I tillegg til fagleg oppdatering og utveksling av erfaringar, er dette eit høve for deltakarane til å bli betre kjent med sine nordiske kollegaer, noko som lettar framtidig samarbeid.

Den danske Konkurrencestyrelsen sto som vertskap for arrangementet, som starta med ein landgjennomgang der deltakarlanda rapporterte frå eiga verksemd. Det vart mellom anna gjort greie for viktige saker, sentrale regelverksendringar, organisatoriske endringar og fokuspunkt.

Deltakarar frå Konkurransetilsynet møtte kollegaer frå Danmark, Finland, Færøyane, Grønland, Island og Sverige til fagleg oppdatering og sosialt samvere.

Torsdag ettermiddag tok tre ulike gruppe-møte føre seg temaa bransjeorganisasjonar, internetthandel og konkurransenøytralitet. Samstundes satt konkurransedirektørane saman i eit eige møte

Eit sosialt høgdepunkt var utflukta til Louisiana, eit av dei fremste moderne kunstmusea i Skandinavia. Etter omvisninga der, var det gallamiddag med den danske næringsministeren som vert.

Fredagen starta med rapportering frå gruppemøta dagen før. Deretter rapporterte ei arbeidsgruppe som har sett på utfordringar for konkurransen i apotek- og legemiddelsektoren – eit samarbeidsprosjekt som vart etablert etter det nordiske møtet i 2007. Til slutt rapporterte dei ulike landa om matvareprisar og marknaden for næringsmiddel.

Neste års nordiske møte skal haldast på Island.

■ Historisk tilbakeblikk: Fra regulering til konkurranse

Steinar Undrum, Egil Bakke og Einar Hope gav 28. mai et spennende og humørfyllt innblikk i sine personlige erfaringer med fremveksten av en moderne konkurransepolitikk og et moderne konkurransetilsyn.

– Konkurranseloven av 1994 var det formelle symbolet på at overgangen fra regulering til marked var gjennomført, innledet Steinar Undrum under seminaret hos Konkurransetilsynet. Som tidligere saksbehandler og avdelingsleder i Prisdirektoratet gav Undrum et svært interessant innblikk i arbeidshverdagen med særreguleringer, som for eksempel priser på brød og kunstgjødsel.

– Vi reise rundt i hele landet og målte gjennomsnittsvekten på brød for å kontrollere at «Forskrifter om salg av brød etter vekt» var fulgt, humrer Undrum.

Fra pristilsyn til konkurransetilsyn

Tidligere prisdirektør Egil Bakke og tidligere konkurransedirektør Einar Hope gav en personlig og historisk bakgrunn for deres arbeid. Da Bakke ble konkurransedirektør i 1983, var han med på å kjempe frem nye prinsipper for økonomisk analyse og tenkning i et direktorat som var preget av regulatorisk kompetanse.

– Problemet med prisdirektoratet var at saksbehandlerne kunne alt om sine særreguleringer. Det var derimot ingen interesse for virkningene av reguleringene. Et eksempel var regulering og fastsetting av husleie. I ettertid sier vi gjerne at det er to måter å ødelegge en by på. Den ene er bombing, den andre er gjennom husleie – der husleiereguleringen gjorde mest skade! sa Bakke til en lattermild forsamling.

Bakke var med i konkurranselovutvalget, og en viktig del av utvalgets arbeid var etablering av det han kaller «kompetansetilsynet». For en organisasjon som hadde spesifikk kompetanse på særreguleringer, var ikke overgangen til konkurranseanalyse enkel. Men både Egil Bakke og Einar Hope trekker frem hvordan tanken om effektiv ressursbruk ga gjenklang i formålsparagrafen fra 1993 til den norske konkurranseloven

Konkurranssekameratene: Trekløveret Einar Hope, Egil Bakke og nåværende konkurransedirektør Knut Eggum Johansen representerer ulike og viktige faser i utviklingen av norsk konkurransepolitikk.

– Vi var pionerer i europeisk sammenheng med å definere effektivitetsbegrepet i formålsparagrafen. Vi var forkjempere for at konkurransemyndighetene skulle jobbe som en arkitekt for å skape en økt forståelse for konkurransepolitikk som utnyttet samfunnets ressurser på best mulig måte, er oppsummeringen fra Bakke og Hope

Grensesetting og tolkning av den nye loven

Einar Hope trekker videre frem noen eksempler fra arbeidet med konkurranseøkonomisk analyse i konkurransehåndhevingen og hvilke utfordringer han møtte i den forbindelse

– Med den nye konkurranseloven av 1993 fikk vi tradisjonelle monopolområder som telekom og jernbane midt i fanget. Sammen med andre politisk regulerte områder som primærnæringer og helse fikk vi en vanskelig jobb med å sette grenser og hvordan vi skulle forstå konkurranseloven, forteller Hope.

– Det er viktig med et slikt historisk perspektiv for å forstå den jobben vi gjør i dag med tanke på reaksjonene vi får fra næringslivet og publikum, avsluttet Knut Eggum Johansen

notis

Konkurransesunnhet for ekspressbusser?

Fornyings- og administrasjonsdepartementet foreslår å unnta drift av ekspressbussruter fra konkurranselovens forbud mot samarbeid som begrenser konkurransen.

Det foreslåtte unntaket gjelder drift av kommersielle fylkeskryssende bussruter, der samarbeidet er etablert før dereguleringen av markedet i 2003.

Høringsfristen er 1. oktober.

■ Konkurransekommissær Kroes på besøk i Bergen

Det nære og fruktbare samarbeidet mellom Europakommisjonen og norske konkurransemyndigheter ble understreket da EUs konkurransekommissær Neelie Kroes besøkte Konkurransetilsynet 2. juli.

Kroes' norgesbesøk var viet diskusjoner om konkurranse spørsmål og energipolitikk. Fornyings- og administrasjonsminister Heidi Grande Røys var vertskap for mottakelsen i Konkurransetilsynet og den påfølgende middagen. Dagen

etter fikk Kroes besøke Staffjord C-plattformen sammen med Grande Røys og olje- og energiminister Terje Riis-Johansen.

Konkurransesituasjonen i IKT-sektoren var blant de konkurransepolitiske spørsmålene som ble belyst i diskusjonene. I en felles erklæring etter møtet understreket EU-kommissæren og statsråd Grande Røys at IKT-sektoren har kjennetegn som lett gjør den utsatt for konkurransehindrende virksomhet, og at den derfor må følges nøye av konkurransemyndighetene.

EUs konkurransekommissær Neelie Kroes og fornyings- og administrasjonsminister Heidi Grande Røys drøftet konkurransepolitikk under Kroes' norgesbesøk i sommer.

■ Ny juridisk direktør i Konkurransetilsynet

Thea Susanne Skaug er ansatt i et ettårig vikariat som juridisk direktør i Konkurransetilsynet fra 11. august.

Skaug har betydelig erfaring innen norsk og EU/EØS-rettslig konkurranserett, både fra det private næringsliv og Konkurransetilsynet.

I tiden 2000 til 2005 var Skaug ansatt i Konkurransetilsynet, senest som seniorrådgiver. Hun hadde også et opphold i Europakommisjonen. I tillegg var hun sekretariatsleder for lovutvalget for gjeldende konkurranselov.

Skaug kommer nå fra stillingen som senioradvokat i advokatfirmaet Arntzen

de Besche, der hun var tilknyttet firmaets faggruppe for Europa- og konkurranse rett. Hun har bistått norske og utenlandske foretak innen konkurranse-rettslige problemstillinger i Norge og EU/EØS, og håndtert en rekke store og komplekse konkurransesaker. Hun har også erfaring fra et utenlandsk advokatkontor.

Thea Susanne Skaug er jurist fra Universitetet i Oslo og har i tillegg en mastergrad (LL.M) fra University of Southampton, England.

Thea Susanne Skaug (Foto: Marit Hommedal)

Avsluttede saker

www.konkurransetilsynet.no

Vedtak

V2008-15 / 27.8.2008

Jason Engineering AS – overtredelsesgebyr

V2008-14 / 27.8.2008

Frydenbø Industri AS – overtredelsesgebyr

V2008-13 / 4.8.2008

Alsaker Fjordbruk AS – overtredelsesgebyr

V2008-12 / 25.6.2008

Eurofins Danmark A/S – Lantmännen Analycen AB – inngrep mot foretakssammenslutning

V2008-11 / 10.6.2008

Lunde Gruppen AS – Haukedal Holding AS – overtredelsesgebyr

V2008-10 / 30.5.2008

Rema 1000 AS – Lidl Norge GmbH – inngrep mot foretakssammenslutning

V2008-9 / 13.5.2008

Smart Consult AS – omgjøring av overtredelsesgebyr i vedtak V2007-4

Avsluttede saker

www.konkurransetilsynet.no

Avgjørelser

A2008-26 / 7.8.2008

Tine BA – Gårdbruker Kjell Arve Madsvåg – avslag på anmodning om å gripe inn

A2008-25 / 4.7.2008

BNP Paribas – avslag på anmodning om å gripe inn mot reduksjon i interbankgebyret for minibank

A2008-24 / 4.7.2008

Intermedium AS og NHST AS – Edda Media AS og Infopaq AS – avslag på anmodning om å gripe inn

A2008-23 / 4.7.2008

Hobbyco AS – Micromonsters AS – avslag på anmodning om å gripe inn

A2008-22 / 2.7.2008

Autoretur AS – Veolia Miljø Metall AS – avslag på anmodning om å gripe inn

A2008-21 / 2.7.2008

Elretur AS – Veolia Miljø Metall AS – avslag på anmodning om å gripe inn

A2008-20 / 2.7.2008

Elretur AS – Ragn-Sells AS – avslag på anmodning om å gripe inn

A2008-19 / 2.7.2008

EDB Business partner AS – ErgoGroup AS – avslag på anmodning om å gripe inn

A2008-18 / 26.6.2008

Cappelen Damm, Gyldendal, Aschehoug, Det norske Samlaget og Forlaget Fag og Kultur – Cyberbook AS – avslag på anmodning om inngrep

A2008-17 / 24.6.2008

Respo MTS Norge AS og Golvimporten Entreprenad AB – Biltema AS – avslag på anmodning om å gripe inn

A2008-16 / 20.6.2008

Cardinal Foods AS og Hugaasgruppen – Stjernekylling AS – avslag på anmodning om å gripe inn

A2008-15 / 18.6.2008

Storebrand Livsforsikring AS – Silver Pensjonsforsikring AS – avslag på anmodning om å gripe inn

A2008-14 / 16.6.2008

Noricomgruppen DA – Tolketjenesten.no – avslag på anmodning om å gripe inn

A2008-13 / 13.6.2008

Kommunal Landspensjonskasse – Vital Forsikring ASA – avslag på anmodning om å gripe inn

A2008-12 / 14.5.2008

Cardinal Foods AS – Hugaasgruppen AS – avgjørelse om ikke å gripe inn mot foretakssammenslutning

Høringsuttalelser

13.5.2008

Fornyings- og administrasjonsdepartementet Høring – EU-kommisjonens hvitbok om erstatningssøksmål ved overtredelse av EF-traktaten artikkel 81 og 82

15.5.2008

Finansdepartementet Høring – utkast til lovbestemmelser om finansinstitusjoners navnebruk

20.5.2008

Miljøverndepartementet Høring – EU-kommisjonens forslag til direktiv som endrer kvotedirektivet (2003/87/EF) for å forbedre og utvide EUs kvotesystem

26.5.2008

Samferdselsdepartementet Høring – Delegering av markedsovervåkningsfunksjonen fra Samferdselsdepartementet til Statens jernbanetilsyn – Endring av lisensforskriften
2.6.2008

Fornyings- og administrasjonsdepartementet Høring – NOU 2007:12 – Offentlig innkreving

3.6.2008

Kultur- og Kirkedepartementet Høring – forslag til endringer i lov 04.12.1992 nr 127 om kringkasting

12.6.2008

Samferdselsdepartementet Høring – rapport tau- og kabelbaner – tilsyn, kontroll og ansvar – 200801089-1

30.6.2008

Finansdepartementet Høring – NOU 2008:7 Kulturmomsubvalget

11.7.2008

Samferdselsdepartementet Høring – rapport om digital dividende i Norge

29.8.2008

Post- og teletilsynet Høring – varsel vedtak i markedene for LLUB og Bredbåndsaksess

Påpekninger

2.7.2008

Statens Forurensingstilsyn Påpekning – ordninger for produktgjenvinning